

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ
КАТЕДРА „КОМУНИКАЦИЯ И АУДИОВИЗУАЛНА ПРОДУКЦИЯ”

БОРИСЛАВ РАДОСЛАВОВ ГЕОРГИЕВ

Стратегически аспекти на медийните образи на българските главни прокурори
(2006-2020)

**АВТОРЕФЕРАТ
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД**

ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”
ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.5. ОБЩЕСТВЕНИ КОМУНИКАЦИИ И ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ
(Медии и комуникации – Имидж в стратегическите комуникации)

Проф.дфн Милко Петров
НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ

София, 2023

Съдържание

I. Общи характеристики на дисертационния труд	4
1.1. Актуалност на темата	4
1.2. Област, обект и предмет	5
1.3. Цели и задачи	5
1.4. Теза и хипотези	6
1.5. Методи на изследване и анализ	7
1.6. Практическо значение на труда	8
1.7. Обем и структура на дисертационния труд	8
II. Основно съдържание на дисертационния труд	10
2.1. Първа глава. Имидж, медии и (авто)цензура	10
2.1.1. <i>Имидж – формиране, развитие, същност и характеристики</i>	10
2.1.2. <i>Журналистиката като високоговорител на манипулацията</i>	12
2.1.3. <i>Цензура и автоцензура</i>	13
2.1.4. <i>Откази по Закона за достъп до обществена информация</i>	14
2.1.5. <i>Безконтролност на главния прокурор и упреците от Европа</i>	15
2.2. Втора глава. Главните прокурори и ключовите казуси. Медийни образи, аспекти и проекции	17
2.2.1. <i>Държавното обвинение. Исторически преглед</i>	17
2.2.2. <i>Политическа конюнктура и съдебна власт. Тезите на Борис Велчев.</i>	18
2.2.3. <i>Образът на главния прокурор като „личност-институция“</i>	20
2.2.4. <i>Борис Велчев. От наследството на Никола Филчев до „Красьо Черния“</i>	21
2.2.5. <i>Сотир Цацаров – от „опорочения“ избор до „ЦУМ-гейт“ и „Ти си го избра“</i>	22
2.2.6. <i>Иван Гешев. От „КТБ“ и „Десислава Иванчева“ до (контра)протести и политическа кариера</i>	26

2.3. Трета глава. Количествено и качествено изследване на медийните образи на Борис Велчев, Сотир Цацаров и Иван Гешев. Обществени и експертни възгледи и възприятия	32
2.3.1. <i>Онлайн анкета за обществените възприятия на медийните образи на българските главни прокурори (2006-2020).</i>	32
2.3.2. <i>Качествено изследване на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) чрез дълбочинни интервюта с експерти</i>	35
III. Изводи и заключение	37
IV. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд	39
V. Списък на публикациите, свързани с темата на дисертационния труд	40
VI. Библиография	41

I. Общи характеристики на дисертационния труд

1.1. Актуалност на темата

Съдебната система е ключов сегмент в неприключилия български преход от посткомунистическа, тоталитарна автократия към правова демокрация. Повече от три десетилетия обществените дискусии относно необходимостта от реформи в юридическия постамент на страната не само не стихват, но и придобиват все по-мощни размери.

Актуалността и важността на настоящия труд са продиктувани от все по-нарастващата и кристализираща идея за въвличане на медийното пространство в недобре прикритите опити за овладяване на съдебната власт чрез **богатия инструментариум на пропагандата**. От една страна е политическата конюнктура със своите властови особености и амбиции. От друга е съдебната система със своите характеристики и текущи реформи. Докато по средата е мостът между тях, който скрита власт около съответната политическа доктрина опитва да изгражда с търсени резултати в своя полза. Този своеобразен мост се полага върху темели от инсталирани стратегии, опорни точки, действия и/или бездействия, личности. А основният способ за успешно осъществяване на идеята за триединно порочно взаимодействие (политическа – съдебна – медийна власт) с опити за контролиране на общественото мнение и процесите в държавата, е **медийната манипулация**.

Оскъдни са научните трудове, базирани както на самия генезис на манипулацията, така и на съвременните ѝ проекции в политическото и съдебно устройство на държавата. Липсват и научни разработки за пропагандната взаимовръзка и влияние между двете съществени структури, основани на опитите за медийна манипулация и изграждане на определен медиен имидж.

Това е основната причина за избор на настоящето изследване. Изследователският интерес насочва внимание към дефиниране на функционалността на имиджа и неговите характерни особености. Следва да се изяснят и изведат тенденции при формирането и развитието на медийната манипулация в контекста на съществуваща скрита власт и нейните прийоми с конкретни примери от обществено-политическия живот.

Въз основа на изследваните практики и процеси в обществен, политически, медиен и съдебен план фокус на дисертационното проучване е да идентифицира похватите при създаването на конкретните медийни образи на трима български главни прокурори (2006-

2020) в съдебната власт и да анализира тяхната специфика и особености. Предизвикателствата пред подобна подредба на този мащабен труд са значителни както поради своята нарастваща актуалност и неизследвана взаимовръзка между отделните компоненти, така и заради неизследваното взаимодействие между съществени събития и процеси, определящи посоката на развитие на едно цяло общество.

1.2. Обект и предмет

Обект на изследването. Възлови казуси (кейс стъдис), емблематични за изследваните медийни образи на главните прокурори (2006-2020) Борис Велчев, Сотир Цацаров и Иван Гешев през призмата на пропагандния инструментариум и манипулационни похвати в сферата на журналистиката и връзките с обществеността.

Предмет на изследването. Манипулативните характеристики и медийни проекции на имиджа в контекста на публичните образи на главните обвинители и влиянието върху публиката.

1.3. Цели и задачи

Цел на изследването е да бъдат изведени, анализирани и доказани основните медийни двуполусни проекции на съществуващи политическо-икономически кръгове, на база на които се прави опит за медийна манипулация на общественото мнение и изграждане на конкретен медиен образ на фигурата на главния прокурор (2006-2020), като бъде оформена стратегическа рамка от експертни предложения за промени относно фигурата на главния прокурор и работата в цялост на държавното обвинение, насочени към качествена и ефективна съдебната реформа, обуславяща по-голямо обществено доверие и по-позитивен медиен образ за държавното обвинение и техните ръководители.

Задачи на дисертационния труд:

Първо, да се проучи манипулацията от гледна точка на водещата ѝ роля в комуникационните модели на общуване и медийната пропаганда;

Второ, да се изясни влиянието на масмедиите в контекста на манипулативните процеси;

Трето, да се провери и установи пропаганден характер на връзките с обществеността;

Четвърто, да се анализират манипулативните техники на медии и PR от гледна точка на целенасочени опити за влияние и контрол над общественото мнение;

Пето, да се изследват характеристиките на имиджа в контекста на манипулативния му дискурс;

Шесто, да се изведат авторови дефиниции на понятията „медия образ“ и „медийна манипулация“;

Седмо, да се установят особеностите на порочните практики в средствата за масова информация, доказващи манипулируемият им характер;

Осмо, да се съпоставят критично и аналитично медийните политики на две групи медии спрямо отразяването на процеси и тенденции в прокуратурата с акцент върху главните прокурори (2006-2020) Борис Велчев, Сотир Цацаров и Иван Гешев, като се установи ниво на критичност и отношение към съответните магистрати и институцията в цялост;

Девето, количествено проучване и обобщаване на представителна част от общественото мнение по отношение на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) в контекста на манипулационните практики чрез анкетно изследване;

Десето, качествено установяване на експертни становища във връзка с медийните образи на главните прокурори (2006-2020) с оглед на тенденции на проявления на манипулативния дискурс в двуполусен медиен модел на отразяване чрез дълбочинни интервюта със специалисти, на базата на които да се изведе стратегическа теоретична рамка с актуални специфики и заключения за проблематики и тенденции в сферата на политико-съдебната власт и фигурата на главния прокурор в контекста на темата за медийната манипулация.

1.4. Теза и хипотези

Основната изследователска теза, която се разглежда в настоящия труд, е че чрез богатия инструментариум на медийната и пиар манипулация се осъществяват стратегически опити за влияние и контролиране на масите посредством създаване на определени имиджови внушения на институционално и ръководно ниво около фигурата на главния прокурор като „личност-институция“, открояващи двуполусен медиен модел в паралел със съпътстващите политическо-икономически кръгове и обуславящи тенденция както за размиване на усещането за независимост на съдебната власт, така и за недосегаемост в наказателноправен аспект на ръководителя на държавното обвинение.

За прецизното разработване на дисертационния труд и за реализиране на поставените цел и задачи, е необходимо възприемането на следните пет работни хипотези:

Първа хипотеза. *Манипулацията е възприемчив и успешен фактор за влияние на масите от зората на човечеството и търпи устойчиво развитие благодарение както на генната предопределеност в общ план, така и на българската народопсихология и стратегическите медийни аспекти в частност;*

Втора хипотеза. *Разделението на властите е основано на хартия и опитите за политическо дирижиране на съдебната система от невидими кукловоди и видими властимащи предопределя характерни медийни проекции;*

Трета хипотеза. *Манипулативната природа на имиджа се отличава с по-краткотраен и плаващ ефект на внушенията върху медийния образ на главните прокурори (2006-2020) при сблъсък със сходен инструментариум на действие;*

Четвърта хипотеза. *Двуполусният медиен модел представлява в своята същност концептуална проекция на политическо-икономически структури и противоборства, контролирана и насочвана в желаната посока в обсега на актуални тенденции и процеси;*

Пета хипотеза. *Уеднаквяване на емпирично изследваните и анализирани обществени възприятия и експертни становища върху спецификите на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) следва да утвърди гореописаната концептуална проекция, като дефинира и изведе стратегически заключения и предложения за прокуратурата и фигурата на главния прокурор.*

1.5. Методи на изследване и анализ

Теоретична част, базирана на аналитико-синтетичен модел, анализ на казуси (кейс-стъдис) и контент анализ. Осъществява се на базата на задълбочено проучване на богато представена специализирана научна литература от български и чуждестранни автори както от библиотечни и други фондове, така и базирани в онлайн пространството. Изведени и систематизирани са ключови понятия и концепции, свързани с основната цел на изследването.

Емпирична част, разделена на три сегменти:

- **Изследване, изясняване и дефиниране** на двуполусен медиен модел в изграждане на проучваните и анализирани медийни образи на главните прокурори (2006-2020);
- **Количествено проучване** на представителна част от общественото мнение чрез онлайн анкетен лист, включващ 603 респонденти;

- **Качествено изследване** на темата посредством дълбочинни интервюта с 15 специалисти и лидери на мнение в своята област, разпределени в три групи: *магистрати и адвокати; медийно-политически и съдебно-криминални експерти; журналисти.*

От страна на критичните медии са изследвани сайтовете „*Медианул*“, „*Дневник*“, „*Капитал*“, „*Клуб Z*“, „*Сега*“, „*Свободна Европа*“, „*Дойче Веле*“, „*Фрогнюз*“, „*Антикорупционен фонд*“ по конкретни и емблематични казуси. От позицията на безкритични медии акцентът е върху сайта *ПИК* и вестник „*Труд*“.

Изследователският интерес в настоящия труд е насочен към две определени групи медии, позиционирани в онлайн и хартиения сектор и проучвани по своята критична и разследваща функция, от една страна, и съответно безкритична медийна политика тип „пощенска кутия“ спрямо анализирания главни прокурори в дадения период, от друга.

1.6. Практическо значение на труда

Настоящото изследване със своите резултати и изводи за медийната манипулация с проекциите ѝ в съвременни дни в контекста на проучваните медийни образи на тримата главни прокурори (2006-2020), от една страна, и изведената стратегическа рамка от предложения за конкретни промени относно функцията и овластяването на фигурата на главния прокурор би могло да послужи за широк кръг от специалисти както в медийната среда и изследователи в научното поле на политиката, журналистиката, PR-а, антропологията, народопсихологията и социалната сфера, така и на експертно ниво в юридическите среди и по-конкретно магистратското съсловие.

1.7. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 408 страници и се състои от: въведение; три глави; заключение; научни и научно-приложни приноси; списък на публикациите, свързани с темата на настоящето изследване; библиография и две приложения. Включени са **3 таблици** и **16 фигури**, очертаващи изследователската цел на изследването.

Първа глава поставя акцент върху манипулативните аспекти на имиджа. Проучени са парадоксите на българската народопсихология и заложеният генетичен егоизъм на „овцеподобните маси“ като основа на по-лесно проникване на манипулацията в умовете на хората. Анализирана е журналистиката в България в тоталитарния и следкомунистическия

период във функцията си на пропаганден високоговорител на манипулацията. Проучени са въпросите с цензурата, автоцензурата, свободата на словото, медийната регулация на хартия и на практика.

Отделено е внимание на проблематичните звена с прокурорските откази по Закона за достъп до обществена информация и безконтролността на главния прокурор с фокус върху упреците от европейските институции. Поставен е акцент също и върху антинагради за прокуратурата и загубени дела на държавното обвинение в Европейския съд за правата на човека в Страсбург.

Втора глава е насочена към историята на държавното обвинение, медийния образ на главния прокурор в изследвания период като „личност-институция“ и изследване на двуполусен модел на отразяване на прокуратурата и главните прокурори на ключови казуси (кейс стъдис) като „ЦУМ-гейт“, „Ти си го избра“, „Двете какви“, случая с „Красьо Черния“, ареста на Десислава Иванчева и др.

Анализирани са също редица монографии на главния прокурор Борис Велчев, в които е поставен за разглеждане въпросът за политическата конюнктура и съдебната власт.

Трета глава е посветена на две емпирични проучвания за целите на дисертационния труд и обобщените изводи от тях.

Първото е насочено към количествено проучване на представителна извадка от общественото мнение на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) чрез анкетен лист, попълнен от 603 респонденти.

Второто е посветено на качествено проучване на експертните становища относно медийните образи на Борис Велчев, Сотир Цацаров и Иван Гешев посредством дълбочинни интервюта с 15 специалисти, разделени в три групи (магистрати и адвокати; медийно-политически и съдебно криминални експерти; журналисти).

Библиографията на дисертационния труд включва 95 източници на български език, 17 на английски, руски и френски език, 10 статии в научни списания и 84 източници в интернет.

Първото приложение съдържа 15 дълбочинни интервюта с експерти, разделени в три групи (магистрати и адвокати; медийно-политически и съдебно криминални експерти; журналисти).

Второто приложение включва въпроси от онлайн проучване на общественото мнение посредством анкетен лист.

II. Основно съдържание на дисертационния труд

2.1. Първа глава. Имидж, медии и (авто)цензура

2.1.1. Имидж – формиране, развитие, същност и характеристики

Имиджът като понятие навлиза в обществена употреба в резултат на овладяването на определена комерсиална рекламна техника и нейното последващо приложение в други сфери на рекламата и на политическата практика, дефинира **Милко Петров**.¹ Публиката започва да живее в *псевдосвят*, изпълнен с *псевдосъбития*, които *имидж стратегите създават изкуствено*. Тъкмо *приписването на качества, характеристики, ореол, предимства* е съществен механизъм на имиджеологията.

За да се вникне по-задълбочено в начина на промяна на нагласите и действията на човешките същества посредством външни фактори, до степен на *успешна манипулация* и постигане на поставени цели и задачи, от съществено значение е да се обърне внимание на два важни въпроса. **Първият** е общ и касае *спецификите на човешкия ген и разсъдъка*. **Вторият** е частен и се съсредоточава върху *българската народопсихология*.

Ричард Докинс поддържа тезата, че доминиращото качество, което трябва да се очаква от един преуспял ген, е *безмилостният егоизъм*. А от това, че сме родени егоисти и животът в човешкото общество се основава на генния закон за всеобщата безмилостна себичност, следва, че ще ни бъде много трудно да се учим на благородство и алтруизъм.²

Визията на Докинс за същността на човешките същества като устройства за оцеляване – работи, програмирани да съхраняват егоистичните молекули, наречени гени, поддържа и **Мат Ридли**. Никой не е допуснал, посочва британският учен, че когато разчетем кода на живота, ще установим, че той е пълен с примери за *паразитна егоистична експлоатация*.³

¹ ПЕТРОВ, Милко. Имидж и мит. Характеристики, типология, функциониране в социалния живот. София: Годишник на СУ „Св.Климент Охридски“, т.12, 2005, с.5

² ДОКИНС, Ричард. Себичният ген. София: Изток Запад, 2015, с.30-31

³ РИДЛИ, Мат. Геномът. София: Сиела, 2019, с.152

В сходен контекст е разбирането и на **Малкълм Гладуел** за развитието и усърственването на човешкия род и общността. Всеки огромен скок в дадена област, казва изследователят, е и огромен скок в *способността на човечеството да се самоунищожи*. В този смисъл, добавя авторът, с развитието на технологиите мащабите и катастрофалната страна на медала нарастват експоненциално. Това води до *фетишизиране на схващането за прогрес* дори когато това не води до реална разлика за хората.⁴

Предупредителният тон както на тези и множество други учени по отношение на упадъка на ценностите и развитието на обществото като цяло, с пълна сила би могъл да се съотнесе в частност и към българската действителност. Още в началото на новото хилядолетие народопсихологът **Марко Семов** описва 14 парадокси в българския характер, които в значителна степен спомагат за това *манипулацията да навлиза трайно* и безпрепятствено *в съзнанието на масата*. Две от тях гласят: „*Своето оплюва, пред чуждото се кланя*“ и „*Не искам на мен да ми е добре, искам на съседа да му е зле*“.

Тези парадокси в националния ни характер, посочва Семов, са последица от борбата, която този народ води със себе си и за себе си, от неговото блъскане в стените на съдбата му, от опита да я надскочи и преодолее и от мъчителното срутване обратно към дъното, откъдето отново започва изкатерването.

Политиканският синдром също разкрива особеностите на българския политически елит, който в мнозинството си се оказва провинциален и недоузрял за изпълнение на отговорната си обществена мисия, казва **Ивайло Христов**. И добавя, че в профила му преобладава *интригантството и задкулисието*, като в него все по-трудно могат да се открият истински морални хора.⁵

Обществените нагласи са пряк израз на отчетливото чувство на доминантност от страна на лидерите. То не се задоволява само с постигането на собствена автономия, отбелязва **Сава Джонев**, а е израз на *стремежа на индивида да подчини другите*, да господства над тях като ги постави под контрола на своята воля и императив.⁶

2.1.2. Журналистиката като високоговорител на манипулацията

⁴ МУНК, Питър. Предстоят ли най-добрите дни за човечеството? Дебатите на Мунк. София: Сиела, 2019, с.78, 80

⁵ ХРИСТОВ, Ивайло. Българският национален характер. София: Изток-Запад, 2014, с.291

⁶ ДЖОНЕВ, Сава. Социална психология. Том 2. София: Софи-Р, 1996, с.337

Третата вълна, както я определя Алвин Тофлър, откроява могъщата сила и въздействие на средствата за масово осведомяване. Те се превръщат в своеобразен високоговорител, а тяхната мощ е използвана по начин, че да премине през регионалните, етническите, племенните и езиковите граници, за да стандартизира образите, вливащи се в потока на съзнанието на обществото. Така определени образи биват толкова масово разпространени и насадени в паметта на огромен брой хора, че на практика са превърнати в икони.

В своето изследване „*Златният бал на послушните*“, **Милко Петров** извежда тезата, че „независимата журналистика е недолюбвана от *властниците*, които винаги са се стремили да *развѣдят послушковците в пресата, изкуството и живота*“.⁷ **Владимир Досев** допълва тезата със своето разбиране че *действителността има малко общо с това, което медиите ни представят*. Нито една информационна служба не е в състояние да даде дори приблизително пълна и всеобхватна информация за действителността. А това означава, че характерните черти на всяко съобщение в медиите не са отпечатък на действителността, а избор и интерпретация, казва университетският преподавател.⁸

Или както заключава **Любен Драголов**, ако журналистите са създадени по Божий образ, моралната характеристика на Твореца се очертава бая неблагоприятна.⁹ Затова и незавидната позиция на България в класацията за свобода на словото всяка година сякаш не изненадва почти никого със своята устойчивост.

Както всяка популярна идея, така и свободата на словото може да бъде поставена в услуга на различни „господари“, смята **Борислав Градинаров** и отбелязва, че свободното гражданско общество и демократичната държава не са непременно едно и също нещо. Демокрацията или „управлението на народа“ може да бъде и тиранично управление, а *надъханата и манипулирана тълпа* лесно може да се превърне във *фанатичен диктатор и насилник в своята заблуда и невежество*.

Дори и във времето, в което свободата на словото не се поставя от никого под съмнение, казва **Весела Табакова**, *изкушенията на различни правителства*, дори и демократични, *да ограничат тази свобода*, остават и *изглеждат толкова устойчиви*, колкото и самият

⁷ ПЕТРОВ, Милко. Политическата цензура в България, сборник. ВСУ „Черноризец Храбър“, Университетско издателство, 2003, с.11

⁸ ДОСЕВ, Владимир. Манипулативната роля на метафорите в медийния дискурс. Варна: Стено, 2014, с.27

⁹ ДРАГОЛОВ, Любен. По образ и подобие. София: Медиа свят, август 2006, с.14

стремеж към свобода на словото. Изследователката припомня думите на Бенджамин Франклин, който казва, че „тези, които могат да се откажат от най-съществената свобода, за да получат малко временна сигурност, не заслужават нито свобода, нито сигурност“¹⁰

2.1.3. Цензура и автоцензура

Като най-честа форма на намеса в медиите Нели Огнянова посочва **натиск върху журналистите** да променят съдържанието на публикацията.¹¹

Разпространени форми на **цензура** са въздействия с цел да се променят подреждането и начинът на поднасяне, количеството на материалите, изборът на източници на информация и др. Проява на цензура е **недопускането на определени автори** до страниците на печатно издание или до екрана на телевизията, когато това не е свободен избор на журналиста единствено с оглед пълното и безпристрастно информиране на аудиторията. Като проява на цензура **Нели Огнянова** описва и налагането (или забраната за участие) на събеседници в публицистични предавания, както и **нареждането да не се отрази събитие** с информационна значимост.

Дълбоко утвърдено е убеждението, казва **Ивайло Знеполски**, че „**който владее медиите, владее мненията, а който владее мненията, владее властта**“.¹² Докато това убеждение при авторитарните режими се отстоява по пътя на бруталната цензура и прякото ръководство на медиите, то и демократичните режими не се разделят лесно с изкушението да влияят на редакционната политика, но намесата им е **по индиректни пътища** - чрез кадровата политика или размяната на различни по форма услуги, казва изследователят.

Налице е и обратният процес – автоцензурата. Или както **Марко Семов** я определя „имплантиране“ на самата журналистика в политическия контекст без, при това, политическите сили да полагат особени усилия. За да си осигуряват описаните по-горе привилегии, немалка част от **„журналистите у нас сервилно притичват след доминиращите за деня политически сили и личности**“.¹³

Автоцензурата се ражда в лоното на цензурата и степента на нейното присъствие зависи от начина, по който се упражнява цензурата, като при това колкото по-подмолна, неписана,

¹⁰ ТАБАКОВА, Весела. Правата на човека и медиите. София: ЛИК, 2006, с.69-70

¹¹ ОГНЯНОВА, Нели. Медийно регулиране. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2007, с.37

¹² ЗНЕПОЛСКИ, Ивайло. Измамната лекота на демокрацията. София: Изток-Запад, 2020, с.272

¹³ Пак там, с.498

анонимна, но тотална е цензурата, толкова по-силен регулативен фактор става автоцензурата. Това е ситуацията, при която автоцензурата се превръща в основен механизъм за журналистическо поведение, превантивна реакция за самосъхранение на медии и хора, казва Елиезер Алфандари.¹⁴

2.1.4. Откази по Закона за достъп до обществена информация

Все по-чести стават тревожните случаи на отказ на подобна информация на журналисти и общественици и от страна на прокуратурата. Подобен е казусът с отхвърляне на искането за подобен достъп на Българския хелзинкски комитет. Държавното обвинение отказва да предостави на БХК три становища и един анализ, изготвени от външни за прокуратурата експерти, на които се основава законодателно предложение на прокуратурата за изменения в Наказателно-процесуалния кодекс. До искането по ЗДОИ на неправителствената организация се стига, след като главният прокурор внесе в Народното събрание предложения за промени в кодекса, основаващи се на три становища и един сравнителноправен анализ. Становищата и анализът не са приложени към предложението и не са публично достояние.

„Така целият процес по работата за изменение на НПК остава скрит за обществеността“, отбелязва адв. Адела Качаунова, директор на програмата за правна защита на БХК. По думите ѝ главният прокурор е преценил, че НПК следва да бъде облекчен и прокурорите да разследват и съответно обвиняват при занижени изисквания, създал е работна група от прокурори, всички подчинени на него, възложил е на негови приближени съветници да изготвят становища, които стоят изцяло в основата на така изготвеното и внесено предложение в Народното събрание.¹⁵

2.1.5. Безконтролност на главния прокурор и упреци от Европа

Приведеният пример с БХК има своето развитие. Адвокат Качаунова заключава, че така на практика главният прокурор законодателства без право на законодателна

¹⁴ АЛФАНДАРИ, Елиезер. Свобода на словото и цензура в съвременна България. Политическата цензура в България. Варна: УИ „Черноризец Храбър“, 2003, с.213-214

¹⁵ Прокуратурата отказва да предостави становищата, на които основава експертното си предложение за промени в наказателния процес. София: БХК, 16.11.2020, достъпно на: <https://www.bghelsinki.org/bg/news/20201116-press-po-proposal-criminal-procedure>

инициатива, а сериозната безконтролност на главния прокурор е факт, отчетен от не една международна институция.

Сходна критика идва и от Европейската комисия, която отчита липса както на резултати в борбата с корупцията, така и на прозрачност при собствеността на медиите, все по-чести заплахи от всякакъв вид и агресия срещу журналисти, **неналичие на гаранции за независимо разследване на главния прокурор**.¹⁶ Сходни са данните и в следващите доклади по Механизмите за върховенството на правото и за изпълнение на международните ангажименти на страната ни, според които безотчетността на главния прокурор предизвиква тревога, а **липсата на възможност за ефективно разследване на обвинител №1 е дългосрочен проблем**. Изрично е подчертано, че реформите в Плана за възстановяване и устойчивост – в това число **повишаването на отчетността на главния прокурор и въвеждането на съдебен контрол върху отказа на прокуратурата да образува наказателно производство** са насочени за преодоляване на дългогодишни опасения, посочени в предишни издания на доклада на ЕК за върховенството на закона в България.¹⁷

Призив за спешни съдебни реформи в тази посока идват и от Комитета на министрите към Съвета на Европа (СЕ). Специализираният орган призова българските власти спешно да приемат **мерки за намаляване влиянието на главния прокурор върху Висшия съдебен съвет и прокурорската колегия** и да въведат ефективна процедура за **временно отстраняване от длъжност на обвинител номер едно** чрез законодателни, а ако е необходимо - и чрез конституционни промени.¹⁸

В документи на всички тези ключови европейски институции, включително и на международната неправителствена организация „Фрийдъм Хаус“, нареждаща в три поредни години (2021, 2022, 2023) България сред държавите с „трайна нестабилност и „полуукрепнала демокрация“, по един или друг начин е застъпена тезата за осезаема нужда от въвеждане на пакет от мерки, целящи **ограничаване на безконтролната, безотчетна и**

¹⁶ Европейският доклад за България: безконтролен главен прокурор и обезпокоителна медийна среда. Свободна Европа, 30.09.2020, достъпно на <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30866365.html>

¹⁷ ЕК: Безотчетността на главния прокурор в България предизвиква тревога. България Он Еър, 13.07.2022, достъпно на <https://www.bgonair.bg/a/4-world/272116-ek-bezotchetnostta-na-glavniya-prokuror-v-balgariya-predizvikva-trevoga>

¹⁸ Комитетът на министрите на Съвета на Европа призова за спешни промени в българската прокуратура. БНР, 03.12.2021, достъпно на: <https://bnr.bg/horizont/post/101567098/komitetat-na-ministrite-na-saveta-na-evropa-prizova-sa-speshni-promeni-v-balgarskata-prokuratura>

недосегаема фигура на главния прокурор. Един процес, стартирал след знаковото убийство на прокурор Николай Колев през 2002 г. и достигнал своята кулминационна точка две десетилетия по-късно.

Показателен е фактът, че през юли 2020 г. БХК осъжда в два случая главния прокурор за отказ да предостави информация по реда на Закона за достъп до обществена информация. Нещо повече. При всички случаи, в които комитетът е поискал информация по реда на ЗДОИ от прокуратурата, е получил отказ.

Друг подобен съществен случай е този с отказа на държавното обвинение да разкрие номерата на делата, които българската прокуратура е изпратила към ръководената от Лаура Кьовеши Европейска прокуратура. Заради отказа, редакцията на вестник „Сега“ завежда дело в Административен съд-София град. Магистратите се произнасят в полза на журналистите. Мотивът е красноречив - решението на прокуратурата е незаконосъобразно. От тази информация може да се направи извод за същинската дейност на прокуратурата, какъв тип информация събира и обобщава и в какви срокове, е записано в решението на съда.¹⁹

В този контекст, сякаш релевантно за прокуратурата идва антинаградата „Катинар“ за институция, която най-редовно не изпълнява задълженията си по Закона за достъп до обществена информация и грубо нарушава правата на гражданите.²⁰ „Призът“ се връчва всяка година на 28 септември под егидата на „Програма Достъп до информация“, която организира чествания в Деня на правото на обществена информация.

Награда „Златен ключ“ за гражданин с най-голям принос за достъп до обществена информация е връчена през тогавашната 2021 г. на Николай Неделчев. Той печели дело срещу съдебния инспекторат за резултати от проверката по скандала „ЦУМ-гейт“. Така наяве излиза информацията, че инспекторатът реално не е извършил проверка на тогавашния главен прокурор Сотир Цацаров за неоповестената му среща с бизнесмена Сашо Дончев, след която Дончев се оплаква от оказван му натиск, а просто е регистрирал твърденията на ръководителя на държавното обвинение.

¹⁹ Гешев е осъден да каже кои дела е пратил на Кьовеши. Вестник „Сега“, 06.12.2021, достъпно на: <https://www.segabg.com/node/200161>

²⁰ Прокуратурата с антинаграда „Катинар“ за най-непрозрачна институция в държавата. Медиапул, 28.09.2021, достъпно на: <https://www.mediapool.bg/prokuraturata-s-antinagrada-katinar-za-nai-neproзрачна-institutsiya-v-darzhavata-news326866.html>

Взаимовръзката между медиите и връзките с обществеността, политическата и съдебната власт, в частност прокуратурата, е особено съществена. Изследвайки структурата, развитието, спецификите и тенденциите на тези звена и как те корелират помежду си, би могло да се очертае основната цел – изграждане на определени медийно-имиджови образи в прокуратурата с осезаемо уловима политическа окраска. Както в годините на социализъм, така и в посттоталитарния период.

В заключение на теоретичната постановка за манипулативните свойства на журналистика и PR, би могло да се изведе авторова дефиниция на понятието „медийна манипулация“, която се свежда до *„изкусен инструментариум от прикрити методи за модифициране на вкусове и нагласи сред овладяваната без видимо оръжие публика чрез средствата на послушната журналистика и контролирания PR, осигуряващ безпрепятствено изпълнение на пропагандните цели и задачи на скритата власт без при това да е гарантирано осъществяването в цялост на търсената визия поради често независещи и непредвидени странични причинно-следствени връзки и обстоятелства“*.

2.2. Втора глава. Прокуратура и главни прокурори - история и ключови казуси. Медийни образи, аспекти и проекции.

2.2.1. Държавното обвинение. Исторически преглед.

началото на Прокуратурата. Това се случва през 1880 г., когато княз Александър I с указ въвежда нов закон за устройството на съдилищата. Нуждата от правов ред е осезателна в освободените след Руско-турската война наши земи. И е орисана не само да обвинява престъпниците от името на държавата, но и да следи стриктно дали законите се прилагат еднакво за всичките ѝ граждани.

В Търновската Конституция от 1879 г. принципът на знаменития френски юрист Шарл Луи Монтескьо за разделението на властите - на съдебна, изпълнителна и законодателна - **не е застъпен докрай, за да не бъде засегнат князът**. В Конституцията от 1947 г., наречена Димитровска, с която българското държавно обвинение е прекроено по съветски модел, този принцип съвсем липсва.

Няма го и в Конституцията от 1979 г. - Живковската, където има друг - за единството на властта. Според него прокуратурата е йерархия с еднолично управление. На върха е главният прокурор, който ръководи, назначава и уволнява окръжните и районните прокурори и се отчита пред Народното събрание, от което е избран за 5-годишен срок. В резюмиран

вариант конфигурацията на Конституциите наподобяват емблематичната мисъл на „железния канцлер“ Ото фон Бисмарк, определил българите като прусаците на Балканите, според която „законите са като кренвиршите – по-добре да не виждаш как се правят“.

След началото на т.нар. демократичен преход е приета нова Конституция през 1991 година. Тя реабилитира идеите на Монтезкьо, като отрежда независимост както на прокуратурата, така и на съда. Главният прокурор вече се избира от Висш съдебен съвет и се назначава от президента за 7-годишен мандат - така че, докато държавни ръководители и законодатели се сменят, той да остава на поста. Главният прокурор вече не назначава и не уволнява прокурори, но отново е на върха. Правомощията му са описани в чл.126, ал.2 от Основния закон: **“Главният прокурор осъществява надзор за законност и методическо ръководство на дейността на всички прокурори“**. Текст, който три десетилетия след неговото приемане ще бъде атакуван от магистрати и специалисти с обвинение в свръхправомощия и недосегаемост за разследване.

Множество експерти в областта на правото твърдят, че фигурата на главния обвинител в демократична България продължава да бъде отражение на онази, създадена в социалистическа България. Докато експерти от Венецианската комисия за демокрация чрез право твърдят, че **толкова централизирана и еднолично ръководена прокуратура няма в нито една страна от Европейския съюз**.

2.2.2. Политическа конюнктура и съдебна власт. Тезите на Борис Велчев.

Ръководителят на държавното обвинение изследва в поредица свои монографии проблематиката по оста **съдебна власт – политическа конюнктура – законност** като съществена част от темата за мащабна реформа в сферата на съда и прокуратурата. Върховният магистрат си поставя за цел да разгледа, обобщи и анализира проблемните звена в наказателната политика на Република България, като по-прецизен поглед върху теоретичните обосновки на Велчев разкриват възгледите му в един своеобразен триъгълник **правосъдие – политика – медии**.

По-задълбочено вглеждане в неговите научни разработки и изследвания осветлява разбирането на юриста за все по-натрапващо се вмешателство на политически фигури в работата на разследващи органи, прокуратура и съдилища. От високопоставената си позиция в съдебната власт и от прекия сблъсък с юридически казуси и пробойни в „занемареното

законодателство“, Велчев достига до извода, че *„правова държава и държава на справедливостта не представляват идентични понятия у нас.“*²¹

В редица научни трудове **Борис Велчев** засяга вижданията си за масовото схващане на политиката като *заяждане, процедурни хватки, слухове, компромати и много злоба*, в които често пъти *стремежът е институциите да бъдат използвани, употребявани и въвеличани в политически скандали.*

Актуалността в проучванията на Велчев се отнасят и за схващането, че „увлечени в самоцелното търсене на скандали, с което компенсират смислената журналистика, медиите насърчават това необяснимо отношение към държавата“. Ако няма скандал, посочва изследователят, той трябва да бъде измислен. Велчев защитава тезата, че *„живеем в общество, в което на почит продължава да бъде компроматът“*.²²

През седемте години на своя мандат **Борис Велчев** продължава да дава почти безотказно интервюта, пише **Анна Заркова**, но с течение на времето въпросите на журналистите стават все по-критични, а неговите отговори все по-уклончиви и по-песимистични.²³ А самият Велчев казва, че „в противодействието на престъпността има една аксиома и тя е, че никога свършеното не е достатъчно, няма количествени критерии за измерване на постигнатия резултат“.²⁴

Би могло да се приеме трактовката на Анна Заркова, че форматът на държавното обвинение като единна и централизирана структура, в която всички прокурори са подчинени на главния, в значителна степен оформя схващането, че институцията може да придобие облика на своя ръководител.

2.2.3. *Образът на главния прокурор като „личност-институция“*

Негативните конотации, с които се натоварва прокурорският имидж при поредния шумен скандал, отразен медийно, влияе пряко както върху личността на ръководителя на държавното обвинение, така и върху цялостния авторитет на институцията. Този извод

²¹ ВЕЛЧЕВ, Борис. Проблеми на наказателната политика в Република България. София: Сиела, 2012, с.9

²² ВЕЛЧЕВ, Борис. Проблеми на наказателната политика в Република България. София: Сиела, 2012, с.11

²³ ЗАРКОВА, Анна. Главните прокурори... с.305-306

²⁴ ВЕЛЧЕВ, Борис. Цит.съч., с.332

следва от описаното вече обстоятелство, че единната и централизирана структура на прокуратурата възприема в значителна степен имиджа на своя ръководител. А фигурата на главния прокурор градира с годините внушението сред тълпите на своята все по-наслагваща се роля на една своеобразна „личност-институция“.

Тази „личност-институция“ разрушава стереотипи и създава нови, заема доминиращи позиции и изпълва със собствено съдържание своята властова функция, излизайки nerядко от своето фиксирано поле на действие в опит за завладяване на различни обществени територии. Тези промени в схващането на ролята на главния прокурор често водят до заиграване с политическата конюнктурна действителност.

Наблюденията и анализите на случващото се в съдебната власт и в частност на прокуратурата през последните близо две десетилетия посочват една особена актуалност на събитията. Тази закономерност е претворявана осезаемо в ключови медийни скандали, демонстриращи нагледно резултатите от скрити за невъоръженото око процеси и тенденции. Подобна закономерност се среща при разглеждането на медийните образи и на тримата изследвани главни прокурори.

До общественото знание все по-често се свеждат проблемни ситуации и взаимовръзки, които се ретранслират със своите медийни особености и специфики. Определени медии обръщат по-голямо внимание на негативните ситуации и отношението им е критично. Често те са с по-малък потенциал за въздействие върху общественото мнение. Докато медийни организации с по-осезаема мощ, които притежават възможността за генериране на далеч по-значителни резултати при по-обстойно вникване в проблематиката, сякаш се въздържат от по-настойчиво търсене на нейния генезис и усърдие за демонстриране на дефицитите на системата.

На базата на разгледаните дотук специфики на имиджа, характеристики на пропагандния инструментариум и манипулативност на медиите и PR-а с описаните и анализирани взаимовръзки между тях, за целите на настоящия труд авторовата дефиниция на **„медиян образ“** гласи: *„Медийно конструиран публичен имидж на високопоставена обществена фигура посредством определен журналистически и пиар инструментариум въз основа на очакванията и спецификите на публиката, търсените манипулативни влияния и търсените стратегически резултати в дългосрочен план с отчетливо оформена визия за въздействие върху масовата аудитория“.*

2.2.4. Борис Велчев. От наследството на Никола Филчев до „Красьо Черния“

Главният прокурор Борис Велчев (2006-2012) встъпва в длъжност с обещания за „нормализиране“, „модернизация“ и „очовечаване“ на прокуратурата. Наред с това ръководителят на държавното обвинение изразява становище, че институцията може да бъде реално *деполитизирана*, без самоцелно да търси отговорност от политици и без да има чадър над никого. Впечатление прави внушителното мнозинство, с което е избран от Висшия съдебен съвет и краткото време на изслушването му пред съдебните кадровици, в което твърди, че ще бъде *антипод* на неговия предшественик на поста Никола Филчев.²⁵

Медийният образ на прокуратурата при Велчев се изменя. Държавни обвинители (по правило млади и нахъсани) излизат с лицата и гласовете си пред обществото. Техните открити изяви създават различен имидж на прокуратурата. Новите лица контрастират с „лошите ангели“, чиито имена и оядени образи преливат от медиите, казва Михаил Екимджиев.

В своето аналитично изследване „*За първите несполуки на новия главен прокурор*“, обаче адвокат Екимджиев защитава тезата, че Борис Велчев губи част от демонстрираната решителност да се раздели с „*лошите в прокуратурата*“. Не се сбъдват част от публично оповестените намерения на Велчев, казва юристът, сред които проверка на частните колекции от археологически ценности на бизнесмена Васил Божков, укриване на мистериозни смъртни случаи в Националната разузнавателна служба, бездействие срещу апелативен прокурор при наличие на данни за участие в контрабанда и други, осъдителни присъди в Страсбург заради неадекватни действие на samozабравили се прокурори.

Негативен имидж в периода на ръководене на прокуратурата от Борис Велчев остава и казусът с бизнесмена Красимир Георгиев, известен с прозвището си „Красьо Черния“. Личността на Георгиев добива медийна популярност през 2009 г. в средата на мандата на Велчев. Тогава член на Висшия съдебен съвет съобщава, че „тъмничък човек с ланци“ от Плевен *продава административни постове на магистрати* срещу 200 хил.лв. Установено е, че десетки магистрати присъстват в „тефтерчето на Красьо“, а двама членове на ВСС „от тефтерчето“ *напускат съвета поради морални съображения*.

²⁵ Б.Велчев обеща да не използва прокуратурата за политически цели. Медиапул: 19.01.2006. Достъпно на: <https://www.mediapool.bg/bvelchev-obeshta-da-ne-izpolzva-prokuraturata-za-politicheski-tseli-news113375.html>

2.2.5. Сотир Цацаров – от „опорочения“ избор до „ЦУМ-гейт“ и „Ти си го избра“

Мандатът на следващия главен прокурор в медиен аспект започва още преди гласуването във ВСС на неговата кандидатура със скандал. Конфликтната ситуация е по отношение на твърдения за прекроени правила от мнозинството във ВСС за избор според "мярката" на сочения за фаворит на ГЕРБ председател на Пловдивския окръжен съд Цацаров. Традиционно критичните към прокуратурата медии обръщат сериозно внимание и анализират темата в редица публикации, като сред най-активните е сайтът „Медиапул“.

Важен момент в изследването на поведението на различни медийни организации е отношението им към определените властови фигури и политически доктрини в различните етапи на управление. Показателен е примерът с новинарския сайт ПИК. Промяната в начина на отразяване на събитията и заемането на определени позиции, противоположни една на друга в различните времеви периоди, родиха дебата за „медийните хамелеони“, които „обръщат палачинката“ според посоката на властовия и финансов ресурс.

Поглед върху публикуваните материали в период от първите четири месеца на мандата на главния прокурор (от началото на 2013 г. до 22 април с.г.) ПИК очертава серия от негативни материали срещу Сотир Цацаров и ръководните фактори на управляващата партия ГЕРБ. Сред заглавията в материалите личат такива като:

„Бойко Борисов прикрива убийците на прокурора Николай Колев“ (06.02.2013);

„Гоцев ще премахне Бойко, когато му стане ненужен“ (07.02.2013);

„Цацаров оневинява Доган за атентата срещу Бойко“ (14.03.2013);

„Борисов съсипал връзките ни с чуждите служби“ (15.03.2013);

„Премиерът на Чехия: Цацаров е „играч“ на Бойко Борисов“ (20.03.2013);

„ВМРО: Цецомобилът ни подслушва, ще набием милиционерите“ (16.04.2013);

„Слабоумният Цецо - зад решетките“ (22.04.2013).

Възлов медиен казус в мандата на Сотир Цацаров е „Ти си го избра“. Запис, изтекъл в медиите, показва другото лице на прокуратурата и взаимовръзката ѝ с изпълнителната власт. Той съдържа разговор на тогавашния градски прокурор на София Николай Кокинов с

министъра на земеделието Мирослав Найденов и премиера Бойко Борисов в къщата на премиера в Банкя.

През годините критични материали с епицентър емблематичната реплика се появяват в оформилите се като традиционно критични медии към работата на държавното обвинение:

„Въпросите вече не са към Цацаров, а към Борисов“, 14.05.2017, „Дневник“;

„От Борисов – толкоз, от Цацаров – още по-малко“, 10.09.2018, „Сега“;

„Когато прокуратурата не иска (да чуе)“, 31.01.2019, „Свободна Европа“;

„Г-н Борисов, вие си го избрахте“, 04.04.2019, „Клуб Z“;

„Танцът на Цацаров с корупцията - хронологията“, 19.11.2019, „Капитал“;

„Атанас Славов: Притеснителен е тандемът Цацаров-Гешев начело на двата репресивни органа в държавата“. 24.11.2019, БНР;

„Новите дрехи на Цацаров: Картелът действа безотказно“, 12.12.2019, „Дойче Веле“.

По отношение на темата със записите, сайтът ПИК на издателя **Недялко Недялков** съвсем отчетливо в новинарския сайт започват да се открояват все по-защитни текстове по отношение на главния прокурор **Сотир Цацаров** и агресивни към традиционно критичните медии относно работата на държавното обвинение. Един от типичните примери е дописка от 10 юли 2015 г. със заглавие: *“Радан и „Протестна мрежа“ на тайна среща планират свалянето на Цацаров. Дават по 50 лв. на човек за митинг срещу главния прокурор. Набъркан ли е министър Ненчев?”*. Според данни на ПИК уговорката е да се съберат около 500 души – предимно от провинцията. Инвестицията от 25 000 лв. или по 50 лв. „на калпак щяла да бъде подсигурана от присъдружното на Кънев министерство на отбраната“.

През годините позициите на сайта съвпадат с интересите на депутата от ДПС Делян Пеевски, а медиите от неговото обкръжение са най-яроостните противници на съдебната реформа и бранят главния прокурор Сотир Цацаров от всяка критика. Не бива да се подминава фактът, че на рождения ден на ПИК в края на октомври 2014 г. присъства лично Делян Пеевски, а главният прокурор Сотир Цацаров изпраща поздравителен адрес, в който

пише: „Убеден съм, че нарастващата ви популярност се дължи на труда, професионализма и ентузиазма на целия екип“.²⁶

Методи Лалов е един от първите магистрати, които открито заговарят за нуждата от ефективен механизъм за разследване на главния прокурор. Поводът е казусът ЦУМ-гейт. В началото на 2017 г. тогавашният главен прокурор **Сотир Цацаров** се среща със **Сашо Дончев** - собственик на „Овергаз“ и издател на вестник „Сега“, популярен с критичните си материали към прокуратурата и нейния ръководител. Техен домакин е бившият член на висшето ръководство на БСП **Георги Гергов**, с когото ръководителят на държавното обвинение се познава от родния им Пловдив. Тримата разговарят в кабинета на Гергов в притежавания от него ЦУМ в София.

Контент анализ на традиционно критичните медии като „Медиапул“, „Сега“, „Дневник“, „Капитал“, „Клуб Z“ и „Свободна Европа“ сочи продължаване на съществуващата критична линия. Говорейки по-рано за обществения дебат за „медииите хамелеони“, важно би било да се обърне внимание на поведението на сайта ПИК по отношение на казуса „ЦУМ-гейт“. Изминали са малко повече от четири години след избора на главния прокурор Сотир Цацаров – повече от половината мандат вече е изтекъл. Този път ъгълът, от който ПИК разглежда конфликтната ситуация съвсем не е в ущърб на Цацаров.

Сайтът публикува 32 дописки по темата в периода 20 април 2017 – 19 юли 2017 г., от които ясно се очертава едностранна медийна политика на ПИК с акцент върху становищата на критици на една от страните - бизнесмена Сашо Дончев. Едно от тях е на **Богомил Бонев** – бивш министър на вътрешните работи, който се изразява остро и нападателно спрямо решението на Дончев да разкаже за срещата с главния прокурор пред Дамския форум.²⁷

²⁶ Елитът на крака при ПИК. Бойко: Имате доверието на читателите! Цацаров: Популярността ви расте! Цецка: Да сте все така №1. Местан: Задавате дневния ред!. ПИК, 30.14.2014 г. Достъпно на: <https://pik.bg/%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D1%8A%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B8-%D0%BF%D0%B8%D0%BA-%D0%B1%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE-%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5-%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%B0-%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%86%D0%B0%D1%86%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D0%B8-%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B5-news243781.html>

²⁷ Богомил Бонев съсипа Сашо Дончев: Мишкуваш и пускаш тъп запис от софра! Много е мъжествено пред Дамски клуб да се похвалиш, че си притискан. ПИК, 21.04.2017 г. Достъпно на: <https://pik.bg/%D0%B1%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BB->

Друго е на **Николай Барекков**, който прави „кървави разкрития за кръга „Капитал“, съдебната мафия, опорочената медийна среда и удара срещу съгражданина му Георги Гергов“. В трети случай говори бившият заместник-градски прокурор на София Роман Василев (заместник на Николай Кокинов, който се прочува с репликата към Бойко Борисов „Ти си го избра“ по отношение на Сотир Цацаров), който твърди, че „ЦУМ-гейт е провокация с цел атака на главния прокурор“.

Впечатление прави фактът, че не е публикуван нито един критичен материал по отношение на действията на главния прокурор. За разлика от дописките в първите месеци след неговото избиране от ВСС и препечатването на анализ на Тома Биков (който тогава заявява, че Бойко Борисов трябва да лежи в затвора, а години по-късно се превръща в едно от „остриетата“ на ГЕРБ и самия Борисов).

Красноречиви са и заглавията на първите материали по темата в новинарския сайт, които гласят: „Почерпен, монополистът Сашо Дончев кепази Цацаров на маса – покри се в миша дупка след скандала“ и „Олигархът Сашо Дончев избяга със суперлуксозното си „Бентли“ от ПИК TV след скандала с Цацаров“.

От начина на списване на материалите струи неприкрита враждебност и неприязън към противниците на Сотир Цацаров, като репортери на медията дори са пращани да преследват Дончев. С особена доза красноречивост са още от заглавията по темата в ПИК:

”Екипън със Сашо Дончев в БСК! Газовият олигарх се оправда за листовете, с които се озова „случайно“ на срещата с Цацаров“ (27.04.2017);

„Ива Николова попиля Сашо Диков за „ЦУМ-гейт“ (29.04.2017);

„Гергов с горещи разкрития за „ЦУМ-гейт! Три листа крият тайната за разговора между Цацаров и Сашо Дончев – бизнесменът искал от главния прокурор да се намеси по разследване срещу „Овергаз“ (02.05.2017);

%D0%B1%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%B2-%D1%81%D1%8A%D1%81%D0%B8%D0%BF%D0%B0-
%D1%81%D0%B0%D1%88%D0%BE-%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%B2-
%D0%BC%D0%B8%D1%88%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%88-%D0%B8-
%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%88-%D1%82%D1%8A%D0%BF-
%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81-%D0%BE%D1%82-%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%80%D0%B0-
%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B5-
%D0%BC%D1%8A%D0%B6%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE-%D0%BF-news651024.html

“Военият министър Каракачанов гледа „Аскеерите“ в ложата рамо до рамо със скандалния Сашо Дончев“ (24.05.2017).

Твърде неприкрит в едностранно и тенденциозно отразяване на събитията около главния прокурор Сотир Цацаров е и вестник „Труд“. В периода 29 април 2017 – 26 юли 2017 по темата са публикувани 15 материали. По-обстоен поглед върху написаното от медията сочи, че становищата и анализите, намерили място на страниците и в интернет сайта на медията по категоричен и недвусмислен начин бранят имиджа на главния прокурор и имат абсолютно безалтернативна насоченост срещу критиците и враговете на Сотир Цацаров във видимо сходство с медийната политика на ПИК.

Описаните становища включват единствено тези на члена на Висшия съдебен съвет Ясен Тодоров, според когото **„С ЦУМ-гейт целят дестабилизация на държавата“** (29.04.2017) и отново на бившия зам.-градски прокурор на София Роман Василев, чиято теза е, че **„ЦУМ-гейт“ е атака срещу прокуратурата**, защото тя е силна“ (10.05.2017).

Приоритет по темата е дадена на аналитичните материали, които заемат твърдата позиция срещу сочените за врагове на главния прокурор и управляващата партия – Христо Иванова, Лозан Панов, Иво Прокопиев и свързаните с него традиционно критични към работата на прокуратурата и нейния ръководител медии. Този вид дописки са пет на брой в посочения период и при всички тях като автор е посочен „Труд“. Липсата на име на конкретен журналист ясно демонстрира твърдата редакционна политика изобщо на медията.

От съществено значение следва да се отбележат твърденията на самия главен прокурор Сотир Цацаров, според когото "двата медийни центъра, двата финансови центъра, които си противостоят изключително силно в тази страна и които раждат всички или поне повечето от политическите противоречия и измислените скандали, са **центровете на Делян Пеевски и Иво Прокопиев**. Това е истината", а **„случаят "ЦУМ-гейт" е пропаганден балон"**.

2.3.6. Иван Гешев. От „КТБ“ и „Десислава Иванчева“ до (контра)протести и политическа кариера

Иван Гешев наследява на поста главен прокурор Сотир Цацаров като единствен кандидат за поста, като дотогава е заместник на самия Цацаров. Това се случва в края на 2019 г. след 8-часово заседание във Висшия съдебен съвет. Той е и първият главен прокурор, за чието назначаване президентът не подписва указ. Това води до нови продължителни дебати, след

които Гешев е преизбран със същия брой гласове от съдебните кадровици – 20 „за“ срещу 4 „против“, докато пред сградата на ВСС са позиционирани два протеста. Единият в подкрепа на Иван Гешев, а другият против неговия избор.

Няколко са основните медийни казуси, които формират значителна част от публичния образ на Иван Гешев и насочват общественото мнение в определена посока относно неговия имидж. Първият е делото за източването и фалирането на Корпоративна търговска банка (КТБ), по което Иван Гешев е наблюдаващ прокурор.

Статистика за работата на Гешев, предоставена от прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет, показва, че две години бъдещият главен прокурор се е занимавал само с въпросното дело за КТБ. През това време други дела на са му давани и той е бил изключен от списъка за разпределението им с нарочна заповед. По този начин в периода от юли 2014 г. до май 2016 г. Иван Гешев е отговарял само за това разследване. Резултатът е 10 821 изписани листа, в които нито веднъж не се споменава името на Делян Пеевски.

Статистиката е поискана от председателя на Върховния касационен съд Лозан Панов, който твърди, че е необходимо да се направи преценка на професионалните му качества.²⁸

„Свободна Европа“ също акцентира върху липсата на обвинения срещу бизнесмена Делян Пеевски с твърдението, че държавното обвинение е пренебрегнало десетки документи за Пеевски в делото "КТБ". Статията се основава на разследване на Фондация „Антикорупционен фонд“.²⁹

Вестник „Сега“ на издателя Сашо Дончев, от когото тръгва скандала „ЦУМ-гейт“, също акцентира върху твърдения за двоен аршин в събирането и унищожаването на доказателство по машабния процес. Това се случва в онлайн предаване, наречено „(О)позиция“, чийто водещ е журналистката Доротея Дачкова. На 12 февруари 2022 г. гост в студиото е бившият министър на правосъдието и бъдещ служебен министър на вътрешните работи Иван Демерджиев. Гостът разкрива информация за унищожаване на доказателства, обещания да се влияе върху хода на дела срещу придобиване на имуществени блага и отваряне на „чадър“

²⁸ Две години прокурор Гешев се занимавал само с делото КТБ. Медиапул, 22.10.2019 г. Достъпно на: <https://www.mediapool.bg/dve-godini-prokuror-geshev-se-zanimaval-samo-s-deloto-ktb-news299286.html>

²⁹ Инициалите Д.П. Част II от Делото КТБ: Липсващите имена. Антикорупционен фонд, 06.11.2019 г. Достъпно на: <https://acf.bg/bg/initsialite-d-p-chast-ii-ot-deloto-ktb-lips/>

над определени политически фигури. Това са основните нарушения на главния прокурор Иван Гешев в сигналите срещу него, събрани месеци наред в Министерство на правосъдието. В един от сигналите се твърди, че *Гешев лично е унищожавал доказателства* по делото „КТБ“ до една вила, собственост на бащата на Гешев.³⁰

В същия ден сходни материали за въпросния сигнал са публикувани също в „Дневник“, „Клуб Z“ и няколко по-малки по своя мащаб новинарски сайтове.

В сайта „Медиапул“ в рамките на два месеца – в периода от 22 юли до 25 септември 2019 г. са публикувани 20 критични материали, свързани с прокуратурата и в частност нейния бъдещ ръководител. В част от тях се дава трибуна на юристи, политици и общественици с ясно изразена негативна позиция спрямо фигурата на Иван Гешев. Един от тях е **Евгений Дайнов**, който твърди, че *„Гешев се заяви като гробокопач на българската демокрация* (24 юли 2019).

Коренно противоположна е медийната насока на отразяване на прокуратурата и нейния ръководител от страна на **ПИК**. Сайтът помества текст със заглавие *„Как Гешев засрами политиците в една афера за 3,5 млрд.лева“*. (07.02.2020).³¹ В статията се посочва, че на тази сума възлизат загубите от фалита на банката, а за шест години нито един политик, държавник или магистрат в България не застава твърдо зад интересите на страната и не поисква ясно и категорично от Сърбия да върне подсъдимия banker-беглец Цветан Василев. Докато „накрая го стори Иван Гешев и се видя, че е нужна само воля в отстояването на интересите на страната, за да бъдат защитени те“, анализира сайтът, чийто издател и част от журналистите публично се включват в „контрапротеста“ пред Висшия съдебен съвет в подкрепа на Иван Гешев.

Друг материал в **ПИК** е озаглавен по недвусмислен начин: *„Наемниците на Цветан Василев се активираха да сготвят Гешев с медийни атаки и рехав флашмоб“*

³⁰ Има сигнал, че Гешев е горил документи по КТБ за Пеевски. Сега, 10.02.2022 г. Достъпно: <https://www.mediapool.bg/dve-godini-prokuror-geshev-se-zanimaval-samo-s-deloto-ktb-news299286.html>

³¹ Достъпно на: <https://pik.bg/%D0%BA%D0%B0%D0%BA-%D0%B3%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%B2-%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2-%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B0-%D0%B0%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-35-%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4-%D0%BB%D0%B2-news903888.html>

(09.12.2021)³² Статията визира сигнала срещу Иван Гешев за горене на доказателства по делото КТБ, свързани с Делян Пеевски. Паралелно с наемническата акция по поредната порция фалшиви новини по адрес на Иван Гешев, пише ПИК, са активирани и отделни лица, чрез които по-късно *манипулацията да бъде представена като истина*.

Показателно е поведението и медийното отношение и на в-к „Труд“ към фигурата на Иван Гешев. Медията публикува становището на бившия председател на Сметната палата проф.Валери Димитров до Висшия съдебен съвет, в което той декларира подкрепа за кандидатурата му за главен прокурор с мотива, че Гешев „притежава всички необходими професионални и морални качества, за да бъде избран на длъжността“, а това ще означава също, „че ще бъдат положени максимални усилия за измамата КТБ да има справедливо възмездие“.³³

Разследване на „Труд“ пък установило, че 350 000 долара са платени от Цветан Василев на американски лобисти, за да включат главния прокурор Иван Гешев в санкционния списък по глобалния закон „Магнитски“ (08.04.2023). Докато в обширен коментар на журналистката Виктория Георгиева се казва, че обвиненията срещу обвинител номер 1 за горене на доказателства по делото КТБ „са наистина уникални по абсурдността си и говорят за вероятни ментални увреждания от страна на измислилите ги“. („Наистина няма такава държава“, 16.02.2022)

Вторият симптоматичен медиен случай, превърнал се в крайъгълен камък в публичния образ на Иван Гешев, е арестът на кмета на столичния район „Младост“ **Десислава Иванчева**, когато тя е държана часове наред с белезници в централната част на София по

³² Наемниците на Цветан Василев се активираха да сготвят Гешев с медийни атаки и рехав флашмоб. ПИК, 09.12.2021 г. Достъпно на: <https://pik.bg/%D0%BD%D0%B0%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D1%86%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BD-%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%B2-%D1%81%D0%B5-%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D1%81%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%B2%D1%8F%D1%82-%D0%B3%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%B2-%D1%81-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B9%D0%BD%D0%B8-%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B8-%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D1%85%D0%B0%D0%B2-%D1%84%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%BC%D0%BE-news1072506.html>

³³ Гешев, просто по човешки, не криеше възмущението от действията на Цветан Василев. Труд, 03.09.2019 г. Достъпно на: <https://trud.bg/%D0%B3%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%B2-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE-%D0%BF%D0%BE-%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%88%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B5-%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B5%D1%88%D0%B5-%D0%B2%D1%8A%D0%B7%D0%BC/>

обвинение в корупция. Процесуалните действия – претърсване, изземване, броене на пари и т.н. се извършват пред погледите на хиляди хора, преминаващи до оживено кръстовище.

Очерталите се като традиционно критични към прокуратурата и главния прокурор медии отбелязват в редица материали действия и процеси по казуса, будещи безпокойство. Поглед върху активността на „Дневник“ по отношение на казуса с Десислава Иванчева показва, че сайтът традиционно проследява критично изявленията и действията на прокуратурата и Иван Гешев. Като се започне от публикация за изпращането на 15 въпроси от инициативата „Правосъдие за всеки“ за негови взаимно изключващи се изказвания по задържането на Десислава Иванчева и заместничката ѝ Биляна Петрова, мине се през отразяваните протести в защита на двете жени и се стигне до обвинението от Иванчева към главния прокурор в изричане на лъжи и манипулации с цел zlepоставяне на бившия кмет на „Младост“ и уронване на престижа ѝ. Прави впечатление също, че значителна част от разследващите дописки в „Медиапул“ и „Фрогнюз“ по темата „Иванчева“ намират място и в сайтовете на „Дневник“ и „Капитал“.

Медийната политика на ПИК и „Труд“ демонстрира осезаемата разлика в отразяването на казуса „Иванчева“. Това затвърждава извода за двуполусния модел на медиите, които подчиняват насоката на редакционните разследвания и информационни материали въз основа на свои вътрешни особености и процеси.

Сайтът ПИК отделя особено голямо внимание върху началото и развитието на казуса. Тенденцията за лансиране на благоприятстващи имиджа на прокуратурата и главния прокурор Иван Гешев дописки се запазва, като критичният тон към „врага“ не само, че се съхранява, но и видимо придобива още по-агресивен и надминаващ етичните и морални норми на журналистиката вид.

В периода от 17 април 2018 г, когато е арестът на Десислава Иванчева и Биляна Петрова, до 13 март 2023 г. сайтът ПИК публикува 405 дописки по казуса и свързаните с него последващи действия, коментари, анализи, разследвания и препратки. Посоката и стилистиката на изказ в материалите следват ясна и конкретна линия, която красноречиво и недвусмислено е заложена в заглавията на основната част от статиите, сред които по-ярко се открояват следните:

„ДПС размаза „Зелените“ заради корумпираната кметица на „Младост“ (26.04.2018);

„Георги Харизанов свали маската на „зеления“ пиар на Иванчева (01.05.2018);

„Смях! Едва 13 души в подкрепа на Иванчева! Цял бус полиция ги пази!“ (27.08.2018);

„Иванчева лъже – диша и се храни здравословно в ареста“ (23.11.2018);

„Покровителят на хванатата с подкуп Иванчева – една от ключовите фигури в държавата“ (29.11.2018);

„Цецка епилира Иванчева в ареста на държавна издръжка“ (03.12.2018);

„Скандалният шеф на ВКС Лозан Панов на разпит пред съдийската колегия на ВСС за укрити данъци и защитата на Иванчева“ (04.12.2018);

„Зам.-министър попиля сектата „Иванчева“. Истината лъсна – оказват натиск за по-лека присъда“ (13.12.2018);

„Наглост: Хванатата с подкуп Иванчева ревна за инвитро, заместничката ѝ обвини надзиратели във воайорство“ (18.12.2018);

„Антон Тодоров с взривяващ коментар за съчувствието към Иванчева – откровен идиотизъм на простодушни хора, водени лукаво за носа“ (27.12.2018);

„Десислава Иванчева зарязана от мъжа си, Пеньо избягал „малко след ареста“ (06.01.2019);

„Десислава Иванчева наглее, надява се на по-малка присъда“ (09.05.2019);

„Скандал в ПИК: Десислава Иванчева се юрна да рекламира Мая Манолова – опозорените блондинки в тандем за кметските избори“ (19.06.2019);

„Посмейте се на Николай Хаджигенов – най-неграмотния адвокат в България“ (11.07.2019);

„Наглост: осъдената за подкуп Десислава Иванчева скача срещу зам.-главния прокурор Иван Гешев с фалшиви новини“ (28.07.2019)

Далеч по-малки в сравнение със сайта ПИК са мащабите, в които „Труд“ се огранича с отразяването на казуса „Иванчева“. Но в никакъв случай не по-малко едностранчиви. За периода от 17 ноември 2019 г. до 14 март 2023 г. медията генерира 40 публикация по темата, като отличителни за вестника остават материалите с видимо остър тон, някои от които списвани от външни автори, задължително поддържащи тезата на прокуратурата и нападателни към отсрещната страна.

Подобен е случаят с автора **Петър Кичашки**, който твърди, че „вече няколко години се опитват да брандират Иванчева като едва ли не някаква българска версия на Мандела“. „Труд“ публикува неговата позиция в рубриката „Коментари“, където Кичашки освен Иванчева напада и хората, симпатизиращи на бившия кмет на „Младост“. Оттук насетне сме длъжни всеки път като чуем от либерал Ганьо израза “съдебна реформа”, казва авторът, да му напомняме собствената му куха реакция по отношение на корумпираната Иванчева.³⁴

2.3. Трета глава. Количествено и качествено изследване на медийните образи на Борис Велчев, Сотир Цацаров и Иван Гешев. Обществени и експертни възгледи и възприятия

2.3.1. Онлайн анкета за обществените възприятия на медийните образи на българските главни прокурори (2006-2020)

Изследването включва 603 респонденти и проследява обществените възприятия относно медийните образи на главните прокурори в РБългария, които заемат този пост в периода от 2006 до 2020 година.

Проучването разглежда вижданията на значителна група респонденти - от тесни специалисти и практикуващи в сферата на медиите, връзките с обществеността и съдебната власт до странични наблюдатели и анализатори на процесите в тях и техните медийни проекции относно събития, процеси и тенденции в работата на прокуратурата и ръководителя на държавното обвинение. Най-вече по някои особено болни теми, видими в техните медийни образи през годините – усещане за корупция, недосегаемост, политическа

³⁴ Либерал Ганьо смешно плаче за Иванчева. Труд, 18.11.2022 г. Достъпно на: <https://trud.bg/%D0%BB%D0%B8%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB-%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%BE-%D1%81%D0%BC%D0%B5%D1%88%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%87%D0%B5-%D0%B7%D0%B0-%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0/>

предопределеност при избора и дейността им през годините, медийна и ПР манипулация, липса на доверие.

Проучването на обществените нагласи, възприятия и оценки за медийните образи на главните прокурори (2006-2023) е проведено в периода 1 февруари – 31 май 2023 г.

Целта на изследването е да установи нагласите, усещанията и възприятията на медийни, пиар и неправителствени специалисти относно процесите и манипулативните техники в изграждането на имиджа и медийния образ на българските главни прокурори (2006-2020) с произтичащи актуални събития, тенденции и казуси.

Анкетата съдържа 16 въпроса, като основната част от тях (12) са от затворен вид. Други четири въпроси са от смесен вид, освен посочени варианти за отговор разполагат и с предоставена възможност за отворен отговор под формата на свободен текст, в който да бъде разгърнат потенциалът на респондентите по отношение на техни разсъждения, анализи, оценки, становища, препоръки.

Всички 16 въпроси в анкетното проучване условно се разделят в четири групи:

- *Възраст, образование и пол на респондентите*
- *Възгледи за медийния образ на прокуратурата и главния прокурор, и наблюдения за неговото обособяване и припокриване в отношението „личност-институция“;*
- *Възгледи за отрицателни практики, тенденции, изследвания и казуси, които пряко оказват влияние върху имиджа и медийния образ на държавното обвинение, и неговите ръководители през изследваните периоди;*
- *Наблюдение на дейността на медии и връзки с обществеността за установяване на пропаганда и манипулация чрез някои действия и прояви.*

Онлайн въпросникът е разпространен до много редакции на медии, офиси на пиар агенции, неправителствени организации в областта на защитата на защита на човешките права и изследването на процесите в обществената, политическата и съдебната област.

Общо 603 отговори от респонденти са получени в онлайн платформата Google Forms за анкетното проучване, което е непредставително по характер. Като методи за масови допитвания са използвани пряка анкета със самопопълване на компютър и електронно анкетно допитване по имейл с вградена анкетна карта. Използвани са и лични контакти на

докторанта, чийто дългогодишен професионален опит е в полето на съдебно-криминалната и политическата журналистика.

„Анкета за обществените възприятия на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) е достъпна на следния интернет адрес:

https://docs.google.com/forms/d/15WKRYK0DVMqLlu7v_kp6FXDmGz1zTb7zb5hR_lpOi9o/edit

Извършеното онлайн анкетно проучване показва следните преобладаващи нагласи сред респондентите:

- Наличие на пропаганда и манипулиращ инструментариум за влияние чрез медиите на широк кръг от публиката по отношение на формиране на положителен или отрицателен имидж на държавното обвинение и неговите ръководители.
- Съществуване на корупционни практики в съдебната власт, политически предопределен избор на главните прокурори (2006-2020) и практически недосегаема за разследване фигурата на обвинител №1 в държавата.
- Потъване на сигнали в държавното обвинение и наличие на данни главните прокурори да са обслужвали и/или да обслужват политически, икономически и/или други интереси.
- Изгражданите медийни образи на фигурата на главния прокурор в значителна степен формират имиджа и на самата институция, която поради своята централизирана йерархична структура е склонна на подобно възприятие.
- Добро познаване на манипулативните техники в медийната и пиар сфера, тяхната насоченост и стратегически аспекти от страна на анкетиранияте, работещи основно в сферата на журналистиката, връзките с обществеността и съдебната система. Преобладаващата част от тях са жени в активна работна възраст с висока образователна степен, които заявяват активна гражданска позиция.
- Изключително ниска степен на доверие към фигурата на главния прокурор (2006-2020) и прокуратурата в институционален план.

2.3.2. Качествено изследване на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) чрез дълбочинни интервюта с експерти

Наред с провеждането на мащабно количествено изследване на обществените възприятия на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) чрез онлайн анкета се проведе и качествено проучване по актуалността на проблематиката, пряко свързана с темата на дисертационния труд посредством серия от дълбочинни интервюта.

Избрани са 15 специалисти с утвърден обществен имидж и дългогодишен експертен поглед върху процесите в съдебната власт и в частност прокуратурата. За да бъде обследван въпросът с медийните образи на главните прокурори (2006-2020) на експертно ниво с възможно най-широка перспектива, интервюираните специалисти са разделени в три групи от по петима души, лидери на мнение в своята сфера и носители на широк обществен престиж.

Първата група включва магистрати и адвокати - **Андрей Янкулов** и **Михаил Екимджиев**, както и съдиите **Мирослава Тодорова**, **Калин Калпакчиев** и **Нели Куцкова**.

Втората група интервюирани е попълнена от медийно-политически и съдебно-криминални експерти - **Мария Йорданова**, **Биляна Гяурова-Вегертседер**, **Веселин Стойнев**, **Тихомир Безлов** и **Страхил Делийски**.

Третата група е тази на разследващи журналисти, работещи през изследвания период в съдебно-криминалния ресор - **Силвия Великова**, **Анна Заркова**, **Иван Рачев**, **Борис Митов** и **Лора Филева**.

Пълният обем на дълбочинните интервюта със съпътстваща биографична информация за експертите е публикувана в раздел „Приложения“.

Извършеното качествено изследване за възприятията на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) чрез серия от дълбочинни интервюта с 15 експерти в своята област потвърждава доминиращите усещания и нагласи както и в количественото изследване чрез анкетно проучване сред 603 респонденти за наличие на пропаганда и манипулационен инструментариум за влияние чрез медиите и връзките с обществеността на широк кръг от публиката по отношение на формиране на положителен или негативен имидж на държавното обвинение и неговите ръководители чрез „про“ и „анти“ медии и журналисти.

По този начин е изпълнена изследователската задача да се проверят и евентуално уеднаквят масовите обществени възприятия с експертните становища по отношение на медийния образ на главните прокурори и институцията, която оглавяват.

Внушителна част от интервюираните специалисти също като респондентите от анкетното проучване смятат, че в прокуратурата съществуват корупционни практики, изборът на главните прокурори в значителна степен е политически предопределен, а фигурата на обвинител №1 в държавата се явява практическа недосегаема за разследване. В този контекст е налице силно преобладаващ процент от 15-е експерти, които не само допускат възможността за потъване на сигнали в държавното обвинение и данни главните прокурори да са обслужвали и/или да обслужват политически, икономически и/или други интереси, но налице сред изказаните становища е и убеденост в тяхното наличие.

Изградените медийни образи на главните прокурори (2006-2020) потвърждават и хипотезата сред участниците в дълбочинните интервюта, че ръководителите на институцията в значителна степен формират както своя собствен, така и имиджа на самата прокуратура, която поради централизираната си йерархична структура е склонна на подобно възприятие.

Експертите в журналистиката, магистратските и адвокатски среди, както и изследователите на процесите в медиите, политиката и съдебната власт демонстрират много добро познаване на манипулативните техники в медийната и пиар сфера, тяхната насоченост и стратегически аспекти. Като изключително голям принос би могло да се считат свидетелствата на примери от практиката, които разказват интервюирани. В частност на Веселин Стойнев за използването на вестник „Труд“ като „пощенска кутия“ чрез флашки с готови написани материали и смяната на собствеността на медията чрез намеса на прокуратурата. Както и на адвоката и бивш прокурор Михаил Екимджиев, който разкрива двоен аршин на действие от страна на държавното обвинение с твърдения за това как сигнали срещу определени лица, прокурори, политически лидери и близки до тях бизнесмени потъват и по тях категорично не се работи, а за сметка на това прокурорите действат като „добре организирана десантна бригада, когато трябва да се атакуват политически и икономически противници“.

Ярко впечатление остават в съзнанието консенсусните становища на осезаемо доминиращата част от интервюираните специалисти относно медийно и правно позиционираната недосегаемост на главния прокурор и нуждата от промяна на правомощията му, политическото вмешателство и изключително ниската степен на доверие към фигурата на главния прокурор (2006-2020) и прокуратурата в институционален план.

III. Изводи и заключение

Първият в българската история случай на предсрочно освободен главен прокурор в лицето на Иван Гешев и последвалото му вливане в политическата система генерира още по-осезаема **актуалност и важност на темата**. Особено имайки се предвид и твърдението на неговия наследник на поста Борислав Сарафов, че администрацията на Иван Гешев е била ангажирана с писане на статии и изпращането им до две определени медии, които по-късно се превръщат в повод за образуване на предварителни проверки от определени прокурори с резолюция лично от Иван Гешев.

Съществен извод от проведените анкетно проучване и дълбочинни интервюта е, че се потвърждава анализът на двуполусния медиен модел при формирането на медийния образ на прокуратурата и главните прокурори, който бе изследван чрез поведението на определени медии по най-нашумелите и емблематични казуси, свързани с Борис Велчев, Сотир Цацаров и Иван Гешев.

От една страна са традиционно критичните към главните прокурори и държавното обвинение медии като „*Медиапул*“, „*Дневник*“, „*Капитал*“, „*Сега*“, „*Свободна Европа*“, „*Клуб Z*“, „*Дойче Веле*“, „*Фрогнюз*“, които не пестят критични и разследващи материали през годините по отношения на действия и процеси в съдебната власт.

За разлика от „анти“ медиите от другата страна са „про“ прокурорските медии в своето отразяване като „*Труд*“ и *ПИК*, които по същите изследвани казуси като „*ЦУМ-гейт*“, *фалирането на Корпоративна търговска банка*, „*Ти си го избра*“, *протестите срещу Сотир Цацаров и Иван Гешев*, *ареста на бившия кмет на район „Младост“ Десислава Иванчева* публикуват серия от едностранчиви позиции на известни лица или редакционни коментари и анализи, защитаващи прокурорската гледна точка и отличаващи се с агресивен и нападателен тон спрямо „анти“ медиите и техните собственици. Същите медии („*Труд*“ и *ПИК*) са посочени като „пощенски кутии“ на прокуратурата и използвани за разпространяване на удобна за държавното обвинение информация.

По този начин се постига целта на манипулативните и пропагандни внушения, видимо от анализите на интервюираните събеседници. Двуполусният модел е силно застъпен в периода на изследване на настоящия труд, като този модел в значителна степен формира медийните образи на прокуратурата и главните прокурори със съответните специфики и

характеристики, уеднаквени в своето разбиране както от доминиращата част от респондентите в обществото допитване, така и от експертите „на терен“ в количественото и качествено изследване по темата.

Всички тези факти и обстоятелства, включително и успешното реализиране на десетте заложи в началото на изследването задачи дават солидни аргументи да се приеме за осъществена и **целта** на дисертационния труд - да бъдат изведени, анализирани и доказани основните медийни двуполусни проекции на съществуващи политическо-икономически кръгове, на база на които се прави опит за медийна манипулация на общественото мнение и изграждане на конкретен медиен образ на фигурата на главния прокурор (2006-2020), като бъде оформена стратегическа рамка от експертни предложения за промени относно фигурата на главния прокурор и работата в цялост на държавното обвинение, насочени към качествена и ефективна съдебната реформа, обуславяща по-голямо обществено доверие и по-позитивен медиен образ за държавното обвинение и техните ръководители.

Потвърдени са и петте хипотези, посочени в увода на настоящия труд.

Гвоздеят в дисертационния труд след всички аналитични и емпирични изследвания се състои в извеждане на стратегическа рамка с експертни предложения на интервюираните специалисти и от трите групи (магистрати и адвокати; медийно-политически и съдебно криминални изследователи; журналисти) с очертаване на изцяло нова визия по отношение на качествена и стойностна съдебна реформа, обуславяща по-голямо обществено доверие и по-позитивен медиен образ за държавното обвинение и техните ръководители. Те се оформят в следните направления и биха могли да бъдат предмет на институционално и обществено обсъждане в бъдещ период от време:

- ✓ *Конституционни промени относно недосегаемостта на ръководителя на държавното обвинение;*
- ✓ *Законови редакции за редуциране на прокурорската колегия във Висшия съдебен съвет и намаляване възможността за влияние на главния прокурор;*
- ✓ *Изготвяне на механизъм за разследване на обвинител №1;*
- ✓ *Съдебен контрол над постановленията на прокуратурата за отказ за образуване на наказателни производства;*

- ✓ *Премахване на фигурата на главния прокурор, чиято функция да се разбира занаяпред като административен ръководител по терпина с върховните съдилища.*

IV. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Първо, *изведена* е авторова дефиниция на понятията „медиян образ“ и „медийна манипулация“.

Второ, *осъществено* е *количествено проучване и анализ* на непредставителна част от общественото мнение по отношение на медийните образи на главните прокурори (2006-2020) в контекста на манипулационните медийни и PR практики чрез анкетно изследване с участието на 603 респонденти.

Трето, *реализирано* е *качествено изследване и анализ* на експертни становища във връзка с медийните образи на главните прокурори (2006-2020) с оглед на тенденция за проявления на манипулативен дискурс чрез дълбочинни интервюта, на базата на които е изведена стратегическа рамка с предложения и решения на дългосрочни проблеми в съдебната власт и фигурата на главния прокурор.

Четвърто, *съпоставени критично и аналитично* са медийните политики на две групи медии спрямо отразяването на процеси и тенденции в прокуратурата с акцент върху главните прокурори (2006-2020) Борис Велчев, Сотир Цацаров и Иван Гешев. Изведен е *двуполюсен медиян модел* на критично и безкритично отразяване, основано на политическо-икономически обвързаности на разглежданите медии.

Пето, *изведена* е *стратегическа рамка* с пет експертни предложения на интервюираните специалисти за задълбочена и кардинална съдебна реформа, касаеща фигурата на главния прокурор.

V. Списък на публикациите, свързани с темата на дисертационния труд

1. Радославов, Борислав. Стратегическото влияние на невидимата власт – от „Бандата от Охайо“ до „Архитекта на Брекзит“. Медиите на 21 век. Онлайн издание за изследвания, анализи, критика. Достъпно на: <https://www.newmedia21.eu/analizi/strategicheskoto-vliyanie-na-nevidimata-vlast-ot-bandata-ot-ohajo-do-arhitekta-na-brekzit/>

2. Радославов, Борислав. Информационната етика на онлайн религията в контекста на виртуалното съвремие“. Медиите на 21 век. Достъпно на: <https://www.newmedia21.eu/izsledvaniq/informatsionnata-etika-na-onlajn-religiyata-v-konteksta-na-virtualnoto-savremie/>

3. Радославов, Борислав. Стратегическо управление на личностно-институционални кризи в условията на устойчиво неблагоприятни фактори. Феноменът Сунай Ремзи. Медиите на 21 век. Достъпно на: <https://www.newmedia21.eu/analizi/strategicheskoupravlenie-na-lichnostno-institutsionalni-krizi-v-usloviyata-na-ustojchivo-neblagopriyatni-faktori-fenomenat-sunaj-remzi/>

4. Радославов, Борислав. Съдебна власт и политическа конюнктура. Тезите на Борис Велчев“. Медиите на 21 век. Достъпно на: <https://www.newmedia21.eu/analizi/sadebna-vlast-i-politicheska-konyunktura-tezite-na-boris-velchev/#more-5445>

5. Радославов, Борислав. Политически аспекти в медийните образи на главните прокурори (2006-2020). Сборник с доклади от Докторантски семинар „Медии и комуникации“, организиран и проведен от ФЖМК на 26.11.2021 г. Достъпно на: https://research.uni-sofia.bg/bitstream/10506/2494/1/%d0%94%d0%be%d0%ba%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b0%d0%bd%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b8%20%d1%81%d0%b1%d0%be%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba_%d1%82.2_2022%d0%b3._v.4.1.pdf

6. Радославов, Борислав. Genes and crowds – the forecasted road to “selfish self-destroy“. Международно електронно научно списание Knowledge International Journal Vol.55: The power of knowledge, pages: 1229-1234, част от 39-а Международна научна конференция Knowledge in practice, Банско, 16-18.12.2022 г. Достъпно на: <http://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/5852>

7. Радославов, Борислав. Обществени възприятия на медийните образи на главните прокурори (2006-2020). Феноменология, физиономика, прогностика. Медиите на 21 век. Достъпно на: <https://www.newmedia21.eu/izsledvaniq/obshtestveni-vazpriyatiya-na-medijnite-obrazi-na-glavnite-prokurori-2006-2020-fenomenologiya-fizionomika-prognostika/>

8. Радославов, Борислав. Медийна автоцензура под сянката на властта. Докторантски сборник на ФЖМК „Медии и комуникации“, т.3. Под печат.

VI. Библиография

Специализирана литература на български език

1. АЙНЦАЙН, Алберт. Как виждам света. София: Сиела, 2018
2. АНДРЕЕВА, Лиляна. Изгревът на светлив образ. София: СИМЕЛПРЕС, 2009
3. АНДРЕЕВА, Лиляна. Насаме с дистанционното. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2009
4. АНДРЕЕВА, Лиляна. Телевизионни жанрове. София: СИМЕЛПРЕС, 2010
5. БЛИЗНАШКИ, Георги. Конституцията – същност, функции и върховенство. София: УИ „Св.Климент Охридски
6. БРАЙСЪН, Бил. Кратка история на почти всичко. София: Сиела, 2015
7. ВЕЛЧЕВ, Борис. Обществената опасност и българското наказателно право. София: Сиела, 2017
8. ВЕЛЧЕВ, Борис. По някои въпроси на обстоятелствата, изключващи обществената опасност в НК. София: Сиела, 2021
9. ВЕЛЧЕВ, Борис. Престъпления против републиката. София: Сиела, 2014
10. ВЕЛЧЕВ, Борис. Престъпления от частен характер. София: Сиела, 2015
11. ВЕЛЧЕВ, Борис. Проблеми на наказателната политика в Република България. София: Сиела, 2012
12. ВЕЛЧЕВ, Борис. Робството и българското наказателно право. София: Сиела, 2016
13. ВЕЛЧЕВ, Боян. Престъпност, правосъдие и медии. Габрово: Екс-прес, 2021

14. ВЕНЕЛИНОВА, Наталия. Моделиране на български национален имидж: комуникационни параметри в кризисни ситуации. Комуникация в кризисни ситуации. София: СУ ФЖМК
15. ГИДЪНС, Антъни. Социология. София: Прозорец, 2003
16. ГОЦЕВ, Васил. Отговорност на държавата за вреди, причинени на граждани. София: „Наука и изкуство“, 1989
17. ГРАДИНАРОВ, Борислав. Медийно право. Велико Търново: Фабер, 2016
18. ДЖАМБАЗОВ, Ангел. Правосъдната система на България (1878-1944). София: Издателство „Наука и изкуство“, 1990
19. ДЖЕНИНГС, Тимъти. Може ли да е толкова лесно? Библейски модел за възстановяване на ума. София: Интеграл-Г, 2012
20. ДЖОНЕВ, Сава. Социална психология. Том 2. София: Софи-Р, 1996
21. ДЖОНЕВ, Сава. Социална психология. Том 4. София: Софи-Р, 1997
22. ДОБРЕВА, Елка. Защо текстът манипулира? Текстът като манипулация, сборник. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 2002
23. ДОКИНС, Ричард. Себичният ген. София: Изток Запад, 2015
24. ДОСЕВ, Владимир. Манипулативната роля на метафорите в медийния дискурс. Варна: Стено, 2014
25. ДРАГАНОВ, Иво. Особености на телевизионния мениджмънт. София: Валентин Траянов, 2014
26. ДРАГАНОВ, Иво. Телевизионното програмиране в общия аудиовизуален контекст. София: Издателство на НБУ, 2012
27. ЕКИМДЖИЕВ, Михаил. Тука е така. София: КК Труд, 2008
28. ЕФТИМОВА, Андреана. Двойственият език в медиите. София: Просвета, 2016
29. ЕФТИМОВА, Андреана. Медиян език и стил: теория и съвременни практики. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2004
30. ЗАМБОВА, Антония. Манипулативни езикови стратегии в печата. София: Сема РШ, 2000
31. ЗАНКОВА, Бисера. Студии по медийно право. София: „Нова звезда“, 1997
32. ЗАРКОВА, Анна. Главните прокурори – от Татарчев до Гешев. София: Валентин Траянов, 2020
33. ЗАРКОВА, Анна. Свободни в словото. София: Авлига, 2022
34. ЗИМБАРДО, Филип. Ефектът Луцифер. София, Изток-Запад, 2017

35. ЗНЕПОЛСКИ, Ивайло. Измамната лекота на демокрацията. София: Изток-Запад, 2020
36. ИГЪЛМАН, Дейвид. Инкогнито. Тайният живот на мозъка. София: Сиела, 2022
37. ЙОТОВ, Борислав. Из дневника на прокурора. София: „Народна младеж“, 1990
38. КАВРЪКОВА, Ася. Телевизията в Европа: Последващи доклади 2008. София: Отворено общество, 2008
39. КАТОНА, Геза. КЕРТЕС, Имре. По следите на престъпленията. София: ДИ „Техника“, 1988
40. КАШЪМОВ, Александър. Свобода на изразяването, свобода на информацията. Достъп до информация и местни медии 2, сборник. София: Програма „Достъп до информация“, 2000
41. КЕВОРКЯН, Кеворк. Кеворк проговаря. Необичайни срещи. София: Millenium, 2008
42. КЕВОРКЯН, Кеворк. Кеворк проговаря 2. Тайните дневници 2004 – 2008. София: Millenium, 2008
43. КОВАЧЕВА, Светослава. Пъблик рилейшънс и пропагандни практики. София: Джей Пойнт Плюс, 2019
44. КРЪСТЕВА, Луливера. Социални конфликти и медиен резонанс. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2019
45. КЪНЕВ, Красимир и колектив. Свободата на изразяване. София: Сиби, 2010
46. ЛЕХТОНЕН, Яко. Рискове на публичността. София: Рой Комюникейшън, 2006
47. ЛУКАНОВ, Ивайло. Медиен регулатор. Въпроси на медийната регулация, сборник. София: Българска медийна коалиция, 2006
48. ЛЪОБОН, Гюстав. Психология на тълпите. София: Веси, 2017
49. МАНКЕВИЧ, Франк. СУЕРДЛОУ, Джоуел. САЩ: Телевизията и американският начин на живот. София: Партиздат, 1982
50. МАНОЛОВ, Георги. Въведение в политическата наука. Пловдив: КИА, 2013
51. МАНОЛОВ, Георги. Политическият имидж – формулата на успеха. Пловдив: Марица, 2005
52. МАРИНОВ, Руси. Стратегически комуникационен мениджмънт. София: Сиела, 2005
53. МИХАЙЛОВ, Николай. Морал и ценности. София: Фил-вест, 1994
54. МОНОВА, Тотка. Предефиниране на социалните роли: медийни герои и сюжети на прехода. Медиите и политиката. София, Фондация „Медийна демокрация“, 2011

55. МУНК, Питър. Предстоят ли най-добрите дни за човечеството? Дебатите на Мунк. София: Сиела, 2019
56. НЕШЕВ, Кирил. Философска етика. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2013
57. НИКОЛОВ, Стоян. 101 текста на Торлака за Биволъ. София: Попов мост, 2020
58. НИКОЛОВА, Райна. Медийно аудио- и аудиовизуално право. София: НБУ, 2015
59. НЪРС, Пол. Какво е животът? София: Сиела, 2022
60. ОГНЯНОВА, Нели. Медийна политика и право на ЕС. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2014
61. ОГНЯНОВА, Нели. Медийно регулиране. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2007
62. ПАНАЙОТОВ, Филип и колектив. Журналистиката в тоталитарното и посттоталитарно общество, Сборник. София: СУ „Св.Климент Охридски“, 1995
63. ПЕКУНОВ, Юлиян. Правни въпроси за журналисти, сборник. София: Фондация „Отворено общество“, 2001
64. ПЕТРОВ, Милко. Имидж и мит. Характеристики, типология, функциониране в социалния живот. София: Годишник на СУ „Св.Климент Охридски“, т.12, 2005
65. ПЕТРОВ, Милко. Персоналният имидж. Изграждане. Контрол. Рецепция. София: АТЛАНТИС-МЕДИА, 2005
66. ПЕТРОВ, Милко. Политическата цензура в България, сборник. ВСУ „Черноризец Храбър“, Университетско издателство, 2003
67. ПЕТРОВА, Теодора. Телевизионната програма като част от медийните аудио-визуални услуги. София: Авангард прима, 2018
68. ПЕШЕВА, Маргарита. Дворецът на Дедал. Телевизионният лабиринт. София: Отворено общество, 1995
69. ПЕШЕВА, Маргарита. Новият телевизионен свят. Сборник: bTV – новата визия. София: Фондация „Медийна демокрация“, 2008
70. ПЕШЕВА, Маргарита. Обърнатото огледало. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2003
71. ПЕШЕВА, Маргарита. Телевизия в преход. София: Магус, 1998
72. ПЕШЕВА, Маргарита. Телевизията – политическа машина. София: Еркюл, 1993
73. ПИНКЪР, Стивън. Как работи умът? София: Изток-Запад, 2011
74. ПОЧЕПЦОВ, Георгий. (Дез)информация. Киев: Паливода, 2019
75. ПУНЕВ, Благовест. Конституционализъм и политическа култура. София: Сиби, 2022

76. РАЙКОВ, Здравко. Корпоративен имидж. София: Дармон, 2001
77. РАЙКОВ, Здравко. Четвъртата власт и свободата на личността в България. Гражданското общество и правата на личността, сборник. София: Фондация „Фридрих Еберт“, 1997
78. РИДЛИ, Мат. Геномът. София: Сиела, 2019
79. СЕГЕЛА, Жак. Холивуд пере най-добре. София: Медиум 999 & Иван Вазов, 1991
80. СЕМОВ, Марко. Българска народопсихология. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2001
81. СЕРЕЗЛИЕВ, Стефан. Интегрирани масови комуникации, бранд и графичен дизайн: между дефинициите и перспективите. София: Ваньо Недков, 2014
82. СТАМАТОВ, Румен. Психология на общуването. Пловдив: Хермес, 2005
83. СТОИЦОВА, Толя. Лице в лице в медиите. Въведение в медийната психология. София: Просвета, 2014
84. ТАБАКОВА, Весела и колектив. Език на медийната регулация. София: Център за независима журналистика
85. ТАБАКОВА, Весела. Правата на човека и медиите. София: ЛИК, 2006
86. ТАМБУЕВ, Георги. Власт, облечена в корупция. София: КК Труд, 2001
87. ТОФЛЪР, Алвин. Третата вълна. София: Пейо К.Яворов, 1991
88. ФИЛЕВА, Петранка. Медии и пари. София: СУ ФЖМК, 1999
89. ХАДЖИЙСКИ, Иван. Бит и душевност на нашия народ. София: Български писател, 1966
90. ХАРАРИ, Ювал Ноа. Homo deus. Кратка история на бъдещето. София: Изток-Запад. 2018
91. ХРИСТОВ, Ивайло. Българският национален характер. София: Изток-Запад, 2014
92. ХРИСТОВ, Чавдар и колектив. Управление на репутационни кризи. София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2017
93. ЦВЕТКОВА, Милена. Комуникационен мениджмънт. Велико Търново: Gaberoff, 2000
94. ЧОЛАКОВ, Радомир. Медийно право. София: Труд, 2005
95. ЧОМСКИ, Ноам. Медиите под контрол. София: Агата-А, 1994
96. ШИШКОВА, Станка. ФИЛЕВА, Маргарита. Основи на държавата и правото. София: Гей-Либрис, 1995

Специализирана литература на други езици:

1. ВЬИЛЕГЖАНИН, Дмитрий. Введение в политическую имиджологию. Москва: Флинта, 2008
2. ГРИШАЕВА, Л. и коллектив. Языковые средства конструирования имиджа субъекта в политической коммуникации. Воронеж: Воронежского государственного университета, 2009
3. ЗАЫКИН, В. МЕЛЬНИКОВ, А. Психология „Паблик рилейшнз“. Москва: Элит, 2008
4. КУРБАН, Александр. Діагностика та моделювання PR-процесів. Київ: Українська конфедерація журналістів, 2012
5. КУРБАН, Александр. PR у маркетингових комунікаціях. Київ: Кондор, 2014
6. ЛЫСИКОВА О.В., ЛЫСИКОВА Н.П. Имиджеология и паблик рилейшнз в социокультурной сфере. Москва: Флинта, 2006
7. МАСЛОВА, Валентина. Связи с общественностью в управлении персоналом. Москва: Вузовский учебни, 2009
8. МЕЛЬНИК Г.С. Mass media: Психологические процессы и эффекты. Санкт Петербург: С.-Петербургского университета, 1996
9. ПОЧЕПЦОВ, Георгий. Имиджология. Москва: Smart book, 2009
10. СИНЯЕВА, И., ЗЕМЛЯК, С., СИНЯЕВ.В. Маркетинговые коммуникации. Москва: Дашков и К, 2008
11. УШАКОВА, Н.В., СТРИЖОВА, А.Ф. Имиджеология. Москва: Издательско-торговая корпорация „Дашков и К“, 2009
12. ШАРКОВ, Феликс. Имидж фирмы: Технологии управления. Москва: Академический Проект, 2006
13. McQUAIL Denis. Towards a Sociology of Mass Communications. London: Collier-Macmillan publishers, 1969
14. MARCONI, Joe. Reputation marketing. American marketing association, 2002
15. ROBERTSON, Geoffrey. NICOL, Andrew. Media low. England: Penguin books, 2002
16. WATSON, Tom, KITCHEN, Philip. Reputation Management: Corporate image and Communication. Strategic marketing management, 2009
17. SFEZ, Lucien. Critique de la communication. Paris: Editions du Seuil, 1988

Статии в научни списания

1. БОШНАКОВА, Десислава. Докато има кой да вярва. София: Медиа свят, август 2006, с.13

2. ДРАГОЛОВ, Любен. По образ и подобие. София: Медиа свят, август 2006, с.14
3. НЕДЕЛЧЕВ, Михаил. Познавам и двете страни на манипулацията. София: Медиа свят, април 2004, с.16
4. НИКОЛОВА, Детелина. Зомбиращият ПР. София: Медиа свят, април 2004, с.20
5. ПЕТРОВ, Милко. Социално престижната личност – индикатор за символите, знаците и формите на престижа в буржоазната персонална пропаганда. София: Годишник на СУ „Св.Климент Охридски“, 1987, с.104
6. ПЕШЕВА, Маргарита. СЕМ трябва да е в разширен състав и неговите членове да се избират по други критерии. София: Медиите на 21 век, 23.03.2022, достъпно на: <https://www.newmedia21.eu/analizi/sem-tryabva-da-e-v-razshiren-sastav-i-negovite-chlenove-da-se-izbirat-po-drugi-kriterii/>
7. РАДОСЛАВОВ, Борислав. Стратегическото влияние на невидимата власт – от „Бандата от Охайо“ до „архитекта на Брекзит“. Медиите на 21-ви век. 14.12.2020. Достъпно на: <https://www.newmedia21.eu/analizi/strategicheskoto-vliyanie-na-nevidimata-vlast-ot-bandata-ot-ohajo-do-arhitekta-na-brekzit/>
8. РАДОСЛАВОВ, Борислав. Съдебна власт и политическа конюнктура. Тезите на Борис Велчев. Медиите на 21-ви век. 30.05.2022, достъпно на: <https://www.newmedia21.eu/analizi/sadebna-vlast-i-politicheska-konyunktura-tezite-na-boris-velchev/>
9. РАЙКОВ, Здравко. Манипулация на човешките души. София: Медиа свят, януари 2002, с.2
10. ЦОНЕВА, Недялка. Взаимоотношението телевизия – общество. София: Годишник на СУ „Св.Климент Охридски“, 1987, с.66